

Meluzína, Robin Hood, Merlin, Roland...) není ani jedna postava z tolik populárních „antických románů“ – výběr tak působí dosti nevyváženě. Jak sám Le Goff v úvodu omlouvá, Averroes a Saladin jsou jedinými zástupci muslimů, a židé nejsou zastoupeni vůbec. Koncentrace pozornosti na Evropu západní (a Francii především) je pak pro Le Goffa věci jaksí samozřejmou – do evropského středověku tak zřejmě nepatří ani Byzanc, ani Rusko. Ostatně, sám přece tvrdí, že předobrazem budoucí (rozuměj současné, unijní) Evropy je říše západorímská (s. 20). Jako by se Řecko, Kypr, Bulharsko či Rumunsko schovaly někam za obraz. V takovém kontextu je pak zajímavé, s jakou relativní hojností jsou zastoupeny postavy středověku „českého“ (pokud nějaký takový středověk mermomocí chceme konstruovat) – již zmíněný sv. Václav, sv. Vojtěch, Jan Hus či Karel IV. I z tohoto důvodu proto (vedle okamžitého, ale povážlivě zpackaného překladu) celé dílo těžko nechá české prostředí lhostejným.

Na francouzském trhu byla kniha mimořádně úspěšná. Tím větší je škoda, že kdo heslo o sv. Václavu nalistuje, nedočte se nic než zrovna tolik netřeštitkovské: „Český stát vstupuje na scénu [...] sjednocením různých kmenů kolem dynastie Přemyslovců“ (s. 117). Stejně tak Boleslav prý „nakonec sjednotil české kmeny do silného státního organismu“ (s. 118). Celý medailonek je pak postaven na dichotomii slovanského a latinského ritu (z nichž se stávají dokonce i „kultury“ a „církve“), doprovázeného „německými vlivy“. Pokud jde o heslo Karla IV., zpracované J.-C. Schmittem, je s podivem, že je doprovázen nijak nesouvisející, leč chybně popsané vyobrazení Karla II. Neapolského (s. 307). Vratme se však k výtkám podstatnějším – za tu nejdůležitější považuji zcela odbytou a takřka náhodně zpracovanou bibliografii. Zatímco například k Isidoru Sevilskému jsou doporučeny hned dvě různé edice jeho *Etymologií* a k příběhu Abélarda a Heloisy je předloženo celkem jedenáct odborných studií, třeba Karel IV. si musí vystačit pouze se Schmittovým úvodem k francouzskému překladu svého životopisu. Knut Veliký se bez orientační bibliografie obešel zcela, jakož právě i nebohý Václav.

Podotýkám, že žádný z těchto prohřešků nebyl v českém vydání nijak napraven, naopak některé získávají v překladu místy ještě absurdnější ráz a navíc se k nim připojily mnohé další přešlapy. Spíše provokativní Le Goffovo zpochybnění autenticity jména Chrétiens de Troyes vyznívá v českém překladu jako matoucí suché konstatování (s. 192). Legrační překlad fiktivního zvířecího hrdiny Lišáka jako „Lišák Renard“ je patřičný podobně, jako by byl např. takový „Oráč

Ackermann z Čech“. Čaroděj Merlin červeného ani bílého draka nikdy nezplodil (s. 398) a můžeme jen litovat, že ve skutečnosti se buddhistický svět Evropanům v předkolumbovské době nestal známějším (s. 425)... Jistě, jsou to všechno detaily, dohromady mne však vedou k silným pochybnostem, zda český překlad *Mužů a žen* bude zdejším čtenářům srovnatelným přínosem, jakým se pro zájemce ve Francii pravděpodobně skutečně stal originál.

Mnohé čtenáře zřejmě relativně vysoký počet zástupců „českého středověku“ mezi *Muži a ženami* spontánně potěší. Nejedná se však o žádnou konceptuální přednost. Je to spíše šťastná shoda okolností, díky níž snad nejen pronikne jakési drobounké bohemikální poznání do mnoha francouzských domácností, ale především potenciálně usnadní další spolupráci českých a francouzských historiků tím, jak se do francouzského mediévistického diskurzu nenápadně vplétá i onen „český“ narativ. Smrt Jacquese Le Goffa, jehož ryze osobní zájem o Čechy a Polsko toto vplétání dosud značně usnadňoval, může být v mnoha ohledech přelomem. Nebo alespoň výzvou k přelomu. Na poli české ediční práce by mohla iniciovat masivnější vydávání jiných děl současné francouzské mediévistiky než pouze těch jeho. Plejádá „mužů a žen“ stojící za hesly v této knize může být užitečnou náповедou, kam při překládání sáhnout.

MARTIN ŠORM

Encyclopedia of the Medieval Chronicle I–II, ed. Graeme DUNPHY, Brill, Leiden – Boston 2010

1748 s., ISBN 978-90-04-18464-0

Bádání o středověkých kronikách je jednou ze základních oblastí mediévistiky, protože právě na základě vyprávěcích pramenů je tradičně konstruován historický narativ. Výsadní postavení mezi všemi dochovanými středověkými prameny se zrcadlí i v obrovském množství historických prací, které se jim věnují. Ačkoli jde v případě kronik o texty velmi rozdílné, a to jak formálně (jazyk, zpracování), tak především obsahově, lze říci, že jde o kategorii relativně stabilní.

Ke snadnější orientaci ve světě středověkých kronik má přispět rozsáhlá encyklopedie, jejíž zpracování zaštitil editorský tým čítající devatenáct odborníků z různých zemí. V jejich čele stanul Graeme Dunphy, sám specialista na německy psané kroniky. Velkoryse pojatý

výbor kronik zahrnuje časové období let 300–1500 a neomezuje se pouze na texty evropského latinského středověku, nýbrž zahrnuje i díla ze severní Afriky a Blízkého východu a rovněž z kulturního okruhu islámského a židovského. Široké pojetí kronikářského textu umožnilo zařazení také mnoha děl souvisejících se středověkou historiografií spíše volně.

Dvoudílná encyklopedie čítající kolem 2500 hesel si klade za cíl být užitečným pomocníkem pro odborníky i studenty. Přestože jsou hesla poměrně stručná, mají jednotnou a přehlednou strukturu. Nejprve představují autora, posléze obsah kroniky a její vztah k jiným dílům, nakonec jsou zmíněny významné rukopisy (včetně signatur) a základní literatura. Důležitou součástí hesel představují také křížové odkazy, které připomínají souvislost s jinými texty. Encyklopedie obsahuje i řadu hesel pojednávajících o různých aspektech formálního dochování kronik (iluminace, překlady apod.) a také o specifických tématech společných mnoha kronikám (artušovský materiál, monstra, hvězdné úkazy apod.). Řada hesel pak má shrnující charakter, a to jak podle prostředí či charakteru vzniku (např. městské kroniky, křížácké kroniky), tak podle kulturní oblasti, k níž díla náleží (byzantská, raně křesťanská, islámská atd.). Orientaci v encyklopedii usnadňuje rozsáhlý aparát, jenž zahrnuje rejstřík autorů a jejich děl, všeobecný rejstřík, rejstřík zeměpisných názvů a rejstřík rukopisů.

Předností mnohahlavého týmu editorů a autorů je vysoká úroveň odbornosti přispěvatelů a především jejich volba s ohledem na geografický a jazykový kontext vzniku díla. Co se týče české historické produkce, drtivou většinu bohemikálních hesel zpracovala Marie Bláhová. Pouze Kosmovu kroniku pojednala Lisa Wolverton, dvě moravská díla Pavel Krafl a kroniku Mikuláše Glassbergera Václav Bok.

Přestože jsou hesla stručná a na omezeném prostoru nemohou než velmi zkratkovitě pojednat o komplikované a někdy málo přehledné aktuální historické produkci o jednotlivých kronikách, je třeba encyklopedii jako celek přivítat. Jde o dílo užitečné a uživatelsky přívětivé, ve kterém čtenář najde rychle základní poučení o velké většině středověkých kronik. Zvolená formální úprava hesel je velmi vhodná pro elektronické zpřístupnění, a tak není divu, a nejspíš to byl i původní záměr, že nakladatelství hesla publikovalo na svých webových stránkách. Bohužel momentálně jsou takto volně přístupné pouze začátky hesel, které jsou v podstatě nepoužitelné. Práce na encyklopedii neskončila, doplněné verze jednotlivých hesel se staly od roku 2012 součástí zpoplatněné internetové databáze Brill's Medieval Reference

Library a jsou průběžně doplňovány (<http://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopedia-of-the-medieval-chronicle>). Doufejme, že nakladatelství brzy zpřístupní zcela volně plně verze všech hesel. Zejména pro rychlé vyhledání základních informací o méně známých kronikářských dílech či souvislosti mezi jednotlivými texty je takto pojatá encyklopedie i v době wikipedie velmi užitečná.

VÁCLAV ŽŮREK

Jiří STARÝ, *Zákonem necht je budována zem. Staroseverské zákony a zákoníky*, Herrmann & synové, Praha 2013

216 s., ISBN 978-80-87054-33-8

Jiří Starý, pracovník Ústavu germánských studií FF UK, patří mezi naše přední odborníky na dobu raného skandinávského středověku (nebo, chcem-li, dobu vikingskou). Jeho monografie se snaží zaplnit jedno z mnoha z bílých míst na mapě českého staroseverského bádání. Přináší syntetický pohled na problematiku, bez které není možné skandinávskému středověku a moderní diskuzi o něm porozumět. Staroseverské zákoníky byly vždy chápány jako jeden ze stavebních kamenů severské společnosti, a to nejen té islandské, o níž už Adam Brémský v 11. století napsal, že nepotřebuje krále, neboť jí vládne zákon.

Jiří Starý ve své práci analyzuje kromě islandských zákonů také všechny tzv. krajové (tedy pokrývající různé geografické oblasti uvnitř jednotlivých království), zemské, ale také specializované zákoníky městské a jiné. Navíc se tuto problematiku snaží zachytit vyčerpávajícím způsobem nejenom po stránce geografické, ale i chronologické, jelikož sumarizuje vývoj zákoníků od jejich orálních počátků patrně v 9. století (datace vzniku je sporná, viz úvodní kapitoly knihy) do doby písemné fixace, většinou ve století třináctém.

Je vlastně trochu s podivem, že ačkoli seznam původních a překladových prací, které se věnují skandinávskému středověku, jde u nás do desítek, otázky právní stály dosud stranou pozornosti. Zájem o tuto oblast rozhodně neodpovídal prostoru, který byl a stále je věnován problematice právních dějů v moderním historickém bádání ve Skandinávii, ať se to týká edičních počínů nebo interpretací jednotlivých zákoníků i celého systému zákona. Česká skandinavistika se spíše soustředila na literárněvědný a literárněhistorický aspekt staroskandinávských studií s tradičním důrazem na prameny narativní.